

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Մտեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

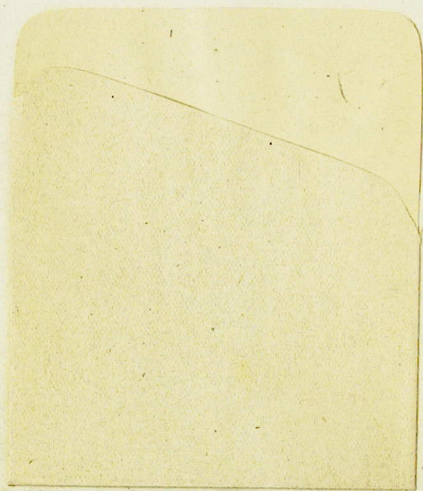
Adapt — remix, transform, and build upon the material

ՍԼԱՋՍԼ

Յ Ե Ր Գ Ե Ր
Կ Ա Ռ Ռ Ի Մ Մ Ա Ն
Հ Ա Ղ Ր Ա Ն Ա Կ Ի

Գ Ե Տ Հ Ր Ա Տ - 1930

ԵԳՏ

891.99
Ա-28

ՍԼԱԶԱՆ

ՍՈՒՐԳԱՆԻ Է. 1931 թ.

ՅԵՐԳԵՐ ԿԱՌՈՒՑՄԱՆ
ՅԵՎ
ՀԱՂԹԱՆԱԿԻ

25796.1346

A 26717

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԳՈՒԹՅՈՒՆ
1930—ՑԵՐԵՎԱՆ

Հրատ. № 1142

Դրանուդ. № 5796 (բ) Գատ. № 953 Տիրած 3000

Պահրատի յերկրորդ տպարան, Յերևանում.

Հայաստանի Նախարարան
Հեղափոխության համաժողովին

ԴԻՄՈՒՄՆ ՀԵՂԻՆԱԿԻՆ

1

.
.

2

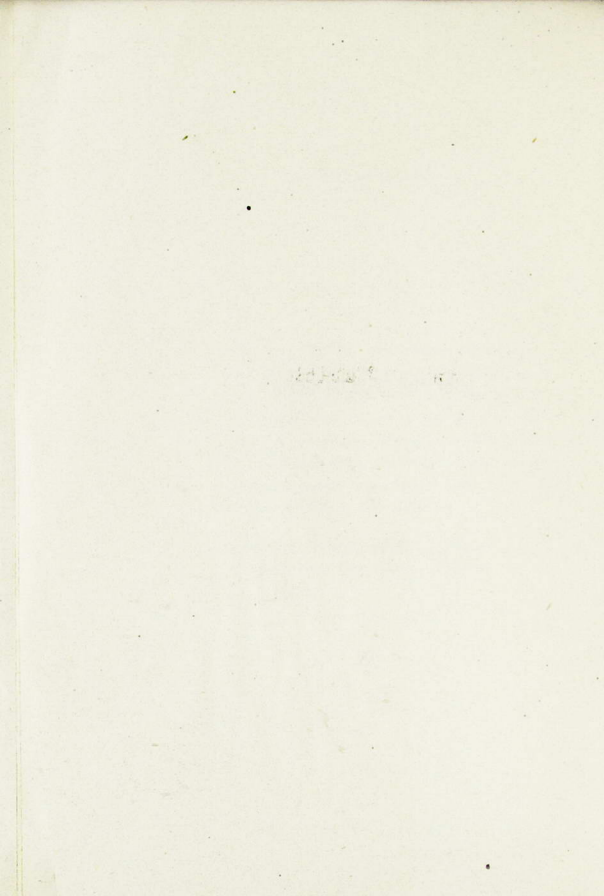
Իսկ դու պոետ, դու մարդ անդուր,
արյան մարտերն այն գովերգող,
դու սոսի գին՝ ուր այս գոռ մարտում—
բազուկներով ու քո յերգով.
յերգիր դարձյալ փառք ու հրա,
և կառուցումն այս հաղթական,
յերգիր դրոշն այս հուրհրան,
և բազուկները ամրակամ:

Յերգիր արնով, չեղիր խրոխտ,
յերգիր մուրճով, չեղիր հերոս:

10 ապրիլի, 30 թ.

ՅԵՐԳԵՐ ՔՍԱՆԿԵՑԻՆ

Արևը ծագեց բոբը, լուսավարար,
այն զժնի ու մութ գիշերից հետո,
այնքան կենարար և այնքան առատ
արևը ծագեց բոբը, լուսավարար:
Մենք գրավեցինք դիրքերը հերթով,
բերդերը բոլոր ձեր արնով ներկած,
արևն և հորդել բոբը լուսավարար
այն զժնի ու մութ գիշերից հետո:

29 թ., սեպտ.

1

Գիշերը՝ մուժ, գիշերը՝ սև, գիշերն՝ անվերջ, մռայլագեմ,
 գիշերը մի հսկա չղջիկ, տարածել է թևերն իրա.
 Թևերովը նա ծածկել է անապատը, սար ու հանդեր:
 Գիշերը՝ վոնց ամենակուլ ու ահուկի բացված յերախ:

Ու գիշերում՝ սանձը կտրած արշավում է դաժան
 քամին,
 հսկա յե կանչում ու հըռնդում — անծայրածիր
 անապատում.
 ուզում է նա քանդել ամենն ու կործանել մի անգամից,
 քամին տերն ու տիրակալը, քամին մենակ
 անապատում:

Թևերովն իր նա խառնում է ավազները անապատի,
 հարձակվում է, ու նահանջում, ու զրավում, ու
 արշավում,
 ու հըռնդում, ու փընչում է — քամին անսանձ, ու
 անապատիժ.
 կծկվել են ժալոերն անգամ, անոգնական աչդ
 գիշերում:

Ծովը հուզված ու վրդովված կրծոտում և ափերն իրա,
շրպրտում և ափերից դուրս փրփրակալած ջուր ու
ավազ:

Վոնց մի հսկա—նա զալարվում, արորվում և մեջքի
վրա:

Ծովը՝ հուզված, ծովը՝ մռայլ, փրփրակալած ու
վրդոված:

Գիշերը՝ մութ, գիշերը՝ սև, գիշերն անվերջ, մռայլագեղ
գիշերը՝ ծանր, քամին՝ անսանձ, և շնագայլ, և բորենի
գիշերը վոնց հսկա չղջիկ, կամ ահագին մի բուռնդեմ:
Գիշերը՝ մութ, և փոթորիկ, և շնագայլ, և բորենի...

2

Գողի նման—կասկածամիտ ու կրճկված ու չորեքթաթ,—
գաղտագողի լուռ սողում և, ավազի մեջ մի սև գնացք.
դուրս են նայում ինչ վոր դեմքեր զարհուրելի ու
մտավախ:

շուրջը՝ ավազ, շուրջը՝ խավար, շուրջը՝ գիշեր մի
սևագնած:

Նա կանգ առավ ավազի մեջ, վորպես մթին մի թշնամի,
գետին իջան փրսփսուկով, մութ ըստվերներ
խորհրդավոր,

նորից լեւան, նորից իջան, փրսփսացին կասկածամիտ:
Շուրջը՝ ավազ, շուրջը՝ խավար, շուրջը՝ գիշեր մի
դարավոր...

Ավազները խըշխըշում են, ավազները վըշվըշում են,
ափսոսում, են ավազաներն իսկ կորուստը ծանր այդ
գիշերվա.

ողակի մեջ, նրանց ծեծում, և հայհույում, և քշում են,
դասակարգի զոհը նրանք, արյունաներկ սեղան բերված:

.
.

...Ու շարժվեցին մութ ստվերներ... վորոտացին
համազարկեր...

Ընկան նրանք արնաշաղախ, իրար կողքի, իրար գրկած:
Մահամուտ անապատի ու արյունի, ավազի մեջ—
Լսվում էին նվաղ ձայներ—«Մենք մեռնում ենք, բայց
դեռ կպանք...»

Ու ծծեցին ավազները շրթունքներովն իրանց
պապակ—
արյունը թարմ ու անաղարտ—դասակարգի սրտից
ժայթքած.
վոնց վոր մահերգ—վռնաց նորից, սուլեց նորից
քամին ազահ
ու հռնդաց, խառնեց նորից ավազները՝ արյունով թաց:

Գիշերը՝ մութ, գիշերը՝ սև, գիշերն՝ անվերջ մուլտադեմ,
գիշերը՝ ծանր, քամին՝ անսանձ, և շնագայլ, և բորենի,
գիշերը՝ վոնց հսկա չղջիկ, կամ ահագին մի բուռ անդեմ,
գիշերը՝ մութ, և փոթորիկ, և շնագայլ, և բորենի...

Առավոտը արեն յեկավ—մռայլադեմ, արնակուտակ,
աչքերի տակ փռված տեսավ անլսելի վոճիրն այդ նոր.
սարսուացին ավազները նրա դունատ ցուլքերի տակ:
Անապատը մի դամբարան ու արեւ—վոնց սգավոր:

4

— Հէյ, ավազում, մութ գիշերում, մահը գրկած մեր
ընկերներ,
կենդանի յե դասակարգը. ձեր պաշտարում հաղթել ենա:
Տանջանքներով այն ձեր գծած ու փափալած
կածանը նեղ —
մենք լալնացրել, դարձրել ենք — յերկարածիդ, լայն
պողոտա:

1926 թ., սեպտ.

1

Վռոնաց վերջին չախկալը ու ավազը խառնեց:
Հեռվում վիշկաներ մուժում գիշերվա:
Կապարածանը գիշեր, արնափետուր առնետ:
Վիշկաների բանակ դառն գլխատված:

Մեռնող ձեռներ ջղապալար, ավազները խառնող.
արնաժանիք, արնածիծաղ Դենստերվիլ—
շնագայլեր շուրջը, կզակներով արնոտ:
Վիշկաների արթուն բանակները հեռվից:

Վիշկաներում լուխն և լեռում ու հորձանվում—
փոթորկահույզ, լոնց փրփրաբաշ Կասպիական.
Քսանվեցի արնոտ դրոշն և բարձրանում—
վիշկաների վերջին գրոհն և մարտական:

Մենք կերտում ենք ձեր վառ անունը չերկաթից,
 ձեր վրեժը՝ զավոզներ և հանում վոտքի.
 ծուփ և առել անծալբաժիր կասպիականը չեռանդի—
 վիշկաներում, զավոզներում. յերակներում դասակարգի:

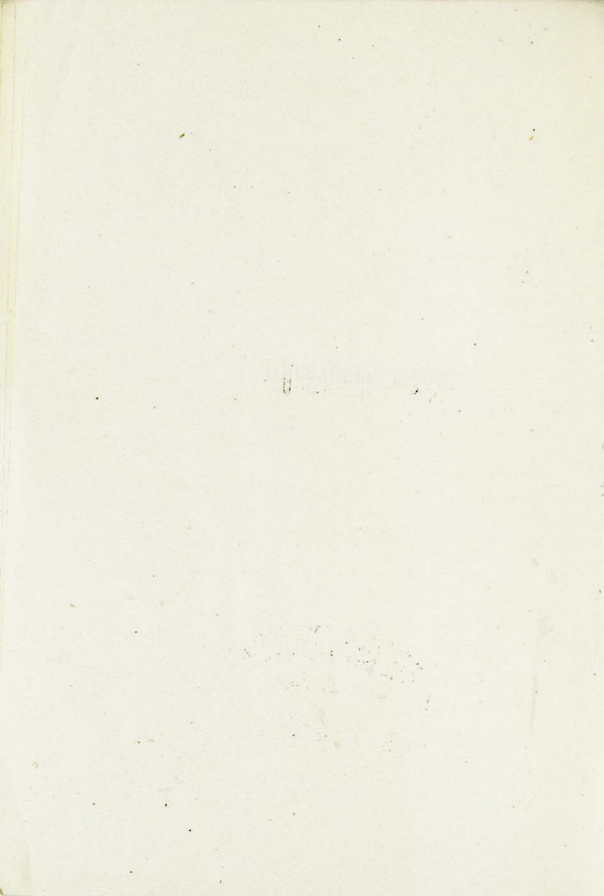
Ձեր դրոշի տակ կարմրածփանք ու արնաներկ—
 դուրս ենք չեկել հաղթանակող վերջին մարտի.
 չերկաթավոր վաշտեր, չերկաթավոր վաշտեր
 ու զավոզներ յելնող ու բանակներ անթիվ:

Մենք կերտում ենք ձեր վառ անունը պողպատից,
 ձեր վրեժը՝ զավոզներ և հանում վոտքի...

1929 թ.

ՅԵՐԳԵՐ ԿԱՌՈՒՑՄԱՆ

ՊՈԵՏՆ ԱՌԱՎՈՏՅԱՆ

1276
նիզակեց, տազնապով սարերի կողին,
արնագուն հազան գազաթներ լազուր,
սարսուռը պատեց միջոցին, հողին.—
արեն եր չեկավ հրով գազազուն:

1284
Յեկավ չերգեր գրողը, նաչեց առավոտին.
ու առավոտը հրով եր վառվում.
քաղաքը նորազարթ, դեռ նոր չեկած վոտի —
ահագնաթափ ու գոռ դառնում եր:

A 26917
Ամենուրեք լեռ, բազուկների գրոհ,
հենց իրա շուրջը, հենց իրան մոտիկ:
Պոետը տխրեց:—Ի՞նչ ունեւր նա գրած—
վոր փոխեր պահովն աչս առավոտի:

— Ինչի՞ն ես մնում: Փառքի՞ն քերթողի,
հարց տվեց իրան, պոետը, ինքը,
— լեւ, գնա՛, ձուլվիր, լերկաթին՝, հողին
ու հորդի՛ր տողերի քաղաքսինքը:

24 հուլիսի, 1930 թ.

ԼԵՆԻՆԱԿԱՆԻ ԱՅԼԲՈՄԻՑ

Լոթի թաղերիդ—յես տաղեր չունեմ,
յերգերըս՝ քարիդ, յերկաթիդ.
յերկաթավորվող որդդ վողջունեմ
ձեռքերըս՝ քարիդ յերկաթիդ:

Յելնում են շենքերը—հայացքներով ջինջ,
արեւ առած ճակատին.
յես յերգի բանվոր, յես շարող վերջին,
յերգերըս՝ քարիդ, յերկաթիդ:

Քանդում ենք հինը, գեջն ու մամուլը,
ձեռքերըս՝ յերկաթիդ, քարիդ,
կառուցման մարտի թափ ու սարսուռ ե,—
յերգերըս, ձեռքերըս—սլաքարիդ:

1 ոգոստ., 1930 թ.

Կ Ա Ռ ՈՒ Յ ՈՒ Մ

Քարերի ալս բուրգերը ու բուրգերը հողի,
փռու չերթը հորդուն ու հողմավար,
շենքերի քար վոտները, վեր բարձրացող հողից.—
ահա քաղաքի մեր գեղանրկարը:

Արևավառ կեսոր, հորդուն քրտինք ու տապ,
նորեն ավազ ու կիր, նորեն չերկնթ, բետոն
ահա թեկադրում և խրոխտ, ահագնաթափ—
բազուկների մարտը ու մարդը կերտող:

Մահասարսուռ զոդով ու կործանման ահից —
հին քաղաքն և կքել, կորաքամակ, ուժատ:
Կանհետանա վաղը, ճարակ դարձած մահին —
հենակավոր տների ալս խուժանը:

Յերկաթե վոսկրաշարը ու մկանը ցեմենտի—
թող մարմնավորի մեր ալս քաղաքը:
Քարերի ալս բուրգերը ու բուրգերը հողի
և շշակների դուռ աղաղակը:

20 հուլիսի, 1930 թ.

Փողոցում—

տոթ,

արև,

քամի,—

կառչում և շորերից, դեմքից, ծամից:

Փողոցում՝ բորբոսնած ու հին—

զանգվածները

կըլն,

ալազի,

տուֆի:

Իսկ վերը—

վորմերի քարակուռ մեջքերը:

Փողոցում—

և քար, և փռշի

ու լերգը ցնծուն:—

Յերգում և բանվոր Ռաշիդը—

վորմերի ուսից:

Փռչի,
փռչի,
փռչի:

Քարերը:

Ահա արեր:

Յեւ պատ ու պատնեշ—
վոր շարիւ կնք:

2

Քարերը—
Հանքեր կնք հանել:

— Ո՛ր,
դժոխք,
անե՛ծք,
ինչպէս են խանդարում աչդ քարերը:

Փողոցը կտրել են,
քարերը:

Նա ուզեց թեթե ցատկել,
ու հանսած մտերմի բարեր,
աչնտեղ ուր լերգում են քլունգը,
հողը,—
նա ջարդեց
փախտե կրունկն ու...
կողը...

Ու ընդոստ վոստոնեց —
վե՛րը,
վե՛րը,
վե՛րը,
ինչպես թռչունն ացն,
վոր նոր և ջարդում թեկերը:

Պոկվեցին շորերի
ժանցակներ և կապ:
— Ո՛ր, քարի տարափ,
ո՛ր, փողի,
ո՛ր, տապ...

Յեղնան,—
հասկանում եք,
նաչիրյան աչդ նազուն վեներան,
վոր պարպել գիտե
և սիրտ,
և ողի,—
աչժմ գերի՞ մնա քարին, հողին:

Նա սովոր փալլի,
հարթութան խաղաղ,
աչժմ ինչպե՞ս քալլի—
նազի՞,
թե՞ կաղա...

Ավա՛ղ,
ավա՛ղ...

Դեմը—
շաղախը,
բեռոնը,
վեմը,
քարեր,
քարեր,
և պատ ու պատնեշ—
վոր շարել ենք:

3.

Մեկդի նեաեցին
փայլուն կրունկը—
բանվորներ Յեղոն
ու Հովսեփ «գեղեցիկը»
և ցեխում թաղած
ձեռքերն ու լեզունկը—
շարեցին,
շարեցին,
շարեցին:

1830 թ., հուլիս

ՔԱՐ ՅԵՎ ՔԱՂԱՔ

Փողոցներում փռելիս լի միջուրի,
արեգակը հրալրքներով լափլիզուն
և քարերի տիրապետումը նորեն:

Ծվենավոր քաղաք տխուր հին բեռնով,
քարի խումբեր փողոցն ի վեր ազազուն
և վորմերի ծանրը ուսերը չեղնող:

Գորշ քարերի գուռ խոչանք ու խոլապար,
ճերմակ թաղեր ծիծաղավոր, չերազուն
և մուրճերի այս համերգը հոչակապ:

Մահամուս հին վորմերը դարավոր:
Քաղաք չեղնող, քարազեմ ու փառավոր:

Քարի, հողի, խորհրդաչին առավոտ:

1930 թ., մայիսի 15

Նորից արեն չեղավ, նորից վառեց կրակ,
 նորից հնչեց ուրախ պիտներական թմբուկ.
 նորից բացվեց շախով մեր սարերի վրա—
 խորհրդալին ազատ առավուտը խնդուն:

Մեր գործատան դռան հազար ուրախ աչքեր,
 հազար ուրախ գեմքեր բանվոր ընկերների,
 — մենք պատրաստ ենք, չեկանք, չեք սուլիչը կանչեց,
 չեք արեւը բացվեց ազատ մեր լեռներին:

Նորից վառ-վառ աչքեր, նորից հալացքներ տաք,
 նորից կաշվե բաճկոն, նորից մաշված կեպի,
 առավուտվա պես վառ ու արեւից ել բարկ—
 աչգ մեր բանակն և կուռ, պատրաստ աշխատանքի:—

— Ջան, մեր բանակը կուռ, մեր կրճքերը չերկաթ,
 բետոնի պես ամուր մեր բանակը գրանիտ,
 ջա՛ն, մեր ձեռները կոշտ, մեր ճակատը հպարտ—
 ընկճել չի կարող և վոչ մի թշնամի:

Նորից պիտներ արեն վառեց լույս ու կրակ,
 նորից կանչեց ուրախ մեր գործատան շչակը,
 նորից բացվեց շախով մեր աշխարհի վրա—
 խորհրդալին խնդուն առավուտը հպարտ:

1926-թ.

1

Ինչպես բանակ բանվորական—
 պատերազմի դաշտը մեկնող,
 յերկաթակուռ ու աննահանջ,—
 ինչպես բանակ բանվորական,
 շարք են մտել գծում չերկու,
 վագոնները դիպցիպլինար—
 ինչպես բանակ բանվորական:

2

Ինչպես ավագ հրամանատար,
 առաջապահը բանակի—
 տոն և տալիս պատերազմին,
 ինչպես ավագ հրամանատար—
 շոգեկաթսան կոփված ռազմիկ
 ու տանում և մարտը անշեղ—
 ինչպես ավագ հրամանատար:

1926 թ.

Տեքստիլ ֆաբրիկում,—ցերեկ, իրիկուն,
բանում ենք մեկտեղ յես ու նա,
քրտնում ենք մեկտեղ, յեռում որն ի բուն—
մենք մտերիմ և ուրախ:

Անցնում ե որը խինդ ու ծիծաղով,
որը լուսավառ ու ժպտուն,
և արևային մի պաշտառ տաղով—
նրա աչքերն են հար ժպտում:

Նրա աչքերը՝ յերկնի եմալից,
մազերը՝ արև, վոսկեթել՝
իլիկների պես իմ մեքենայի—
ուրախ ե նա ու թեթև:

Սիրում եմ նրան աչքան սրտապինդ,
այդպես ե սիրում նա յել ինձ,
մենք իրար ընկեր, մենք իրար մոտիկ,
աշխատանքի մեծ բանակից:

Տեքստիլ ֆաբրիկում,—ցերեկ, իրիկուն,
բանում ենք մեկտեղ յես ու նա,
քրտնում ենք մեկտեղ, յեռում որն ի բուն,
շուրջը՝ կյանք ու մեքենա:

1

— Դժւամ, դժւամ, դժւամ, դժւամ,
ուումբերը թնդում են,
թումբերը քանդում են,
ճամբեդ հարթում ենք, արի:

Սուր-խոր անդնդումն ենք,
սրտով բաց խնդուն ենք,
ժալուերը քանդում ենք, արի:

2

Սուր-խոր անդնդումն այդ,
յերը ումբը թնդում եր,
յերը ժայռը քանդվում եր,—
ընկավ ընկերըս արի:

Ժայռի տակ մեռավ նա,
կանգ չառավ յեռանդը,
կրկին քանդեցինք, արի:

3

Տնե՛րը, տնե՛րը,
 Կոնդի հին տնե՛րը,
 տնւոյս, կույր տնե՛րը—
 նայում են դեմի դարից:

Նաւթը հատել է,
 լամպը մարել է,
 մութը պատել է, արի:

4

— Դժւո՛ւմ, դժւո՛ւմ, դժւո՛ւմ, դժւո՛ւմ,
 ծափ ու խնդում է,
 ձորը թնդում է,
 սրտով խնդուն ենք, արի:

Յերգը թնդում է,
 յերթը խնդուն է,
 կլանքը ժպտում է, արի:

1926 թ.

Ծիածանն է փռվում բլուրներից բլուր
 ու լեռներից անդին, մշուշաթև.
 և ժայռերն են ընկնում համառ ու մաքառում
 ու ծեք դետն է փոխում ընթացք, և թափ, և ձև.

Կրկին լեռներ—պսակադիր ու մամռաշուրթ,
 լոր քմալքով ծանրացել են կախված վերից.
 նրանց ծոցում իրենց վերջին որն են մաշում—
 փշրանքները արքայական զղյակների:

Այնտեղ հորդել է խնդութչուն և խրախճան,
 իշխանապունն է հալածել լեղնիկներին.
 ապա առատ կողոպտել են քրտինք և ջանք
 հողի մարդուց, հետո կյանքն են խլել չնչին.

Հետո դարեր ու տարիներ, և վերստին,
 այս ժայռերը արնոտ շուրթով են ժպտացել,
 մինչև վերջին զարկն ենք տվել մենք հարստին,
 մինչև պայծառ առավոտն ենք լուսարացել—

Այժմ մեր բանակն և վարարել այս ձորերով,
ստեղծում և հերոսարար ու մաքառում,
մեր դեմ ժայռեր խոտարարո ու աններող,
մեր մեջ ուժի հնոցներն են բոցավառվում:

Մենք կյանք կտանք նոր արևի—ուժից հառնած,
ու կփռենք և լույս, և ուժ, լեռներն անդին,
և խնդուխտամբ, արխասիրտ տուն կդառնանք—
դրոշակով հաղթանակի ու չեռանդի:

1928 թ.

1

Իջավ կապույտ իրիկուն, աստղերը վառեց,
անտառը սարսռաց, խշշաց յերազկոտ.
գետը նոր ուժով յելավ, վարարեց,
խավարում կորան լեռներն ալիկոծ:

Խոր ձորերը խուժեց մութը կապարե,
կապույտ վրանը վերի — մթագնեց.
մթնում շողաց գիսաստղ մի, սուզվեց, մարեց.
հեռվում վառվեցին դողդոջ կրակներ:

Անցավ վերջին գնայքը ճիչով խեղդուկ.
արձագանքը ձորերում դեռ թևում է.
այդ քամին է սուլլով, անտառներում յերգում
և գիշերը հանդարտ նստում. տևում է:

2

Իսկ այնտեղ լույսեր, լուսեղեն հեղեղ,
այնտեղ գիշերը ճեղքել, պատառել են.
զբսից լեռների մի խորդուբորդ կեղև,
ներսից — յերկաթի, ուժի վարարելը:

Դրսից—ժայսերի շուրթերում հպուն—
հսկա ծխամորճ մի, ահա ծխում է,
ներսում—խավարի ծովում խարխափուն—
ուժի արշավը. լույսի բղխումը:

Դեմքեր գորշավուն ու քրտնատարափ,
(ահա պրոֆիլ մի բրոնզե ձուլվածքով),
ուսեր ծանրածանր, շարքեր անվարան,
և գաղջ խավարում լույսերը յերգող:

Այնտեղ պղնձի, կյանքի պայքար է,
համառ իջնում են քլունգներն ամեն
փլչում է ժայուր, ընկնում է քարը
ու չի՞ դիմանում ժայռի թշնամին:

3

Շուրջը լեռների անտառոտ լանջեր,
ու գետի յերզը հեռվից, հանդարտ:
Սուլիչի հախուռն, ուժգնազուռ կանչեր
և զոդով սարսուռն ծմակ, անտառ:

1. ԳՈՐԾԱՐԱՆԸ

Վորքան հուրեր: Վորքան վիժանուտ
վարսեր կրակի—ողը ալիքող:
Այդ արեւն և արդյոք այդպես թեժանում
իր ծիրանահանգ ու տոկուն չերգով:

Թե՛ բարախում և աչնտեղ շառաչուն—
աշխատանքային մեր չերկրի սիրտը:
Մարմնավորվում և այնպես հարածուն—
չերկաթավորվող յերգերն ու խնդր:

Վորքան հուրեր: Վորքան վիժանուտ
վարսեր կրակի—ողը ալիքող,
— Սոցիալիստական հո՛ւրն և թեժանում
և հաղթանակում չերկաթե չերգով:

2. ԼՈՒՑՍԵՐԸ

Մուկ հանքահորում փայլում են համըր —
բրոնզավառ դեմքեր կարբիտի լույսից,
և քլունգները յերգում են ծանրը,
կաթում են շիթեր ժալուից, ճակատից:

Յերգում են տոկուն, յերգում են հաստատ,
կարբիտի լույսերն ել վառվում են.
իջնում են քլունգները համառ ու վստահ,
իսկ ժայռերը դեռ համառում են:

Նրանք յերգում են քո բաղդի համար,
քո յերկաթե վաղվա ու հաղթանակի:
Յերկաթավոր, արագատեմպ աշխարհ—
Խորհրդային յերկիր:

1930 թ., փետրվար.

Իմ հին բարեկամ, մանկության ընկեր,
կառուցում ես նորից թաղեր ու շենքեր
ու այդ շենքերի բարձր կատարից—
ահա վաստակի քո հիսուն տարին:

Տաշում ես ելի դուռ և լուսամուտ,
բազուկդ դարձյալ կոփված և ամուր.
և համատարած այս մեծ պայքարում—
մեր բանակի հետ դու յես մաքառում:

Բայց չես հիշում եմ, յերբ վորդիդ մանուկ,
դիտում եր հորն իր, վոր այնպես բանում—
բերում եր հացը, ընկույզ ու կաղին,
վոր մանուկն իր չար՝ յերգի, ծիծաղի:

Մանուկն այն փոքրիկ հիշում և հստակ—
թե ինչպես իր հոր ծնկերին նստած,
կորզել և առատ փաղաքշանք, հեքյաթ,
մրգեր քաղցրահամ ու յերգեր չերգած:

Հետո խաղացել հոր հետ հասարակ—
մանկական խաղեր, այնքան բազմերանդ,
և հայրը նրա, տեսել հրճվանքում—
թե վորդին իր չար՝ ինչպես և աճում։—

Յեւ աճեմ վորդին աչն հասակ և առել՝
դրում և համեստ յերգեր ու տաղեր,
և նուէն քրտնաջան ու նուէն յեռանդով—
ծեր հայրը նրա կերտում և խինդով։

Իմ հին բարեկամ, մանկության ընկեր,
կառուցում ես դու թաղեր ու շենքեր
ու այդ շենքերի բարձր կատարից—
ահա վաստակի քո հիսուն տարին։

Քո շուրջը ելի տաշեղն և հորդում
տաշում ես ելի լուսամբւո ու դուռ
ու տաշեղի մեջ քրտինքդ և ծորում—
դու անխորտակ նաւ այդ փրփուր ծովում։

Կերտիր դարձյալ դու, կերտիր նոր աշխարհ,
թող նոր շենքերը յեղնեն անդադար,
բանող ու անդուլ դու, իմ չերգած հերոս,—
թանգազին հայր իմ, ուստա Մարտիրոս։

1930 թ., փետրվար

1

Հայրը՝ նրա բանվոր և հասարակ,
բանում և քաղաքի մի տալարանում,
պապն ել և բանվոր, հասակը առած,
ինքը՝ Թավուսն, կենսուրախ մանուկ:

Ծնվեց նա քաղաքում, մեր խորհրդային,
պիոներ ողակը «Մկրտեց» նրան,
տունն իրանց—գլխի բանվոր ու կոմունիստ,
իսկ իր գլխարկին՝ «պիոներ» և գրած:

«Մկրտեց» նրան պիոներ ողակը,
անունը՝ Փանոսի տեղ դրեց՝ Փարոս,
բանվորական ակումբը նրան կեցցի գոռաց,
ու մուզիկան հնչեց, յերգ ու բարով:

աչքը բացեց նա ընտանիքումն իրանց,
պատից կախված տեսավ մի հրացան,
լենին ու Ստալին տեսավ պատի վրա,
և ալլ նկարներ պատին ցիր ու ցան:

Դարձել ե նա արդեն յերկու տարեկան,
խոսում ե անկապ, թոթով ու կիսատ,
նրան մոտիկ են, նրան բարեկամ—
խաղալիքները, «մաման» ու «նեկին բիձան»:

խաղում ե նա ընկերների հետն իր դրացի,
քայլում ե աշխույժ—«մեկ-ուկնու, մեկ»,
և հարածճի ուրախ խնդազին —
խառնում ե իրար խոսք, ծիծաղ ու լերդ:

*
* *
*

Հայրը՝ նրա բանվոր ե հասարակ,
բանում ե քաղաքի մի տպարանում,
պապն ել ե բանվոր, հասակը առած,
նա՝ հոկտեմբերյան կենսուրախ մանուկ:

1- Կ Ո Ւ Ր Ը

Իմ հարազատ, ստեղծագործ, իմ Կուր,—
«գլիժ» են ասել ու նղովել,
տաղ են յերգել մտքերով Կույր—
տարտամ քնարները վոխայեռ:

Յեւ Արաղն ել հեկեկ-հեկեկ—
լաց ե յեղել այդ որերին,
ատելության տաղեր յերգել
և վրեժի մաղձը դեղին:

Իմ հայրենի, իմ հարազատ, իմ Կուր—
սահանքներով ստեղծագործ,
ալիքվում ես թափով հախուռն.
յերգերով ու հաղթանակով:

2. ՄԱՏԸ

Գորշ լեռներէ մշուշ պարում,
ալմանդական դեմը դարի,
մի մատ հսկա—կյանքն և վարում
և տիրական և վիթխարի:

Դեմը մեռած գանկը վանքի,—
Լերմոնտովյան կույր Մծիրին,
կմախքները պաշտամունքի,
աղերսորեն կախված վերից:

Սակայն մատը աչն վիթխարի,—
վորակս պատգամ, պայծառ անուն,
ծանրանում և, վորակս խարխալ,
վորակս դրոշ մարտը վաբում:

Յ. ԴՐՈՇԱԿԸ

Մագնոլիաներ ճերմակ,
ու վարդեր բուռնցքված,—
իմ հաբաղատ, իմ մայր—
Խորհրդային Վրաստան:

Կարմիր աստղի ներքո—
մարտի հաղթական,
աշխատանքով, յերգով
և փառքով վաստակած:

Յերկաթամեջք յերկիր,
աբեադեմ ու վառ.
դրոշակն իմ յերգի,—
Վրաստան իմ պայծառ:

4. Ս Վ Ի Ն Ն Ե Ր Ը

Անտառվում են ու ընթանում—
պողպատ սվինները սալրսուր,
և հորդանում, և խտանում,
և գետինն է սաբսում:

Կարմիր շարքերը բանակի,
Ֆրոնտում մարտի ու կառուցման,
գրոշակակիր հաղթանակի—
պատնեշվում են լեռնանման:

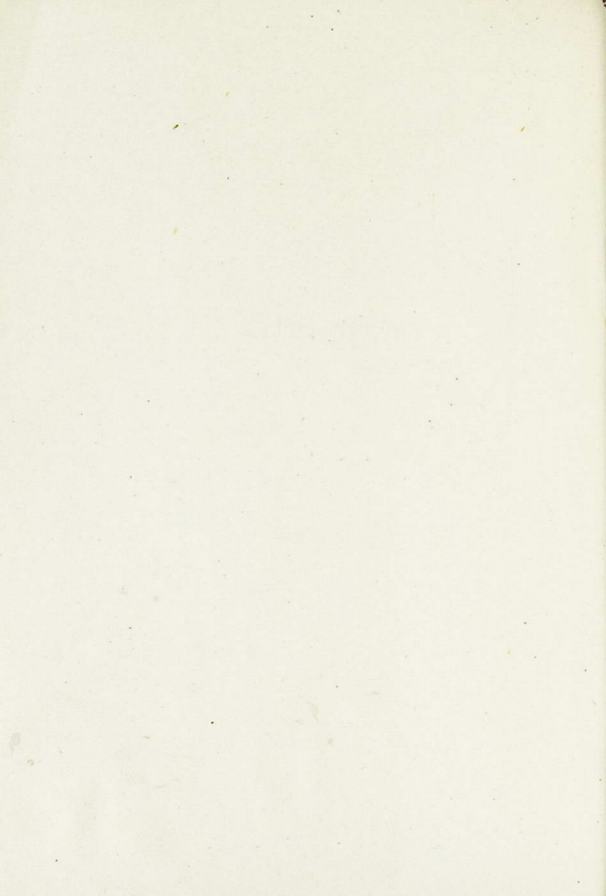
Յես ել մարտիկ, գինվոր համառ,
սվինավոր պողպատակամ,
կընկնեմ մարտիդ: Փառքիդ համար—
Սոբհրդային իմ Վրաստան:

1930 թ., փետրվար 20

Թիֆլիս

ՅԵՐԳԵՐ ՀՈՂԻՆ

1

Մամուշուրթ ժայռեր: Յերկիր քարի:
Ազանձուն հողի թախիժը հոր...

.
Յելեր են վերջին, վերջին պայքարի—
մեր բանակները մարտնչող:

2

... Հողը մրկում ու տապում եր,
սի՛վ ջուր կտար, սի՛վ խնդում:
Արևը մաղձն իր՝ թափում եր,
ու «հայոց սարը» խնդում:

Դեմը ձյունն յերկու վրան—
«դրախտավալը չերկիր»:
«Հայոց դահի» փառքը վռադ
և ուռճացում վերջի:

Հետո արլուն, մոխիր ու «աղբ»,
սեահողը ամուլ.
Հոր դաշտերի վրա յեկած—
յեռազույն ու սամում:

Իսկ գետերը դեռ խռով—
«Պղտոր ջրով չեզերքին
«Դարիվ, դաբիվ խփելով
«Փախչում ելին լալագին»:

Գետեր՝ ահով հորձանվող,
գետեր՝ պալքարի դրոշ,
դաշտեր՝ ժանտադեմ ու անող
և հորդուն վոխ ու կրոն:

Պղտորադեմ հալացքով—
պոետները դեռ քինոտ,
ջրում—արյուն վորսացող,
մտքեր տարտամ ու գինով:

3

...Կրկին արշուն, մոխիր ու «ազդ».
սեահողը ամուլ,
«հալոց հախնի փառքը» վռադ,
յեռադուլն ու սամում:

4

Յելով արեը, պայծառ յելավ,
հողին—ջրանցք ու Հսկամբեր,
հաղթանակով ու վառ յելավ—
խորհրդային արեը մեր:

Յերակնեբում արյուն յեռաց,
սեահողի այն ղեղնամութ.
ելավ հոսեց յերակ-յերակ—
կապույտ արյունը հորձանուտ:

Բացվեց պալատն նոր առափոտ,
խորհրդային վառ ծխածան.
Նոյեմբերյան վարդ փառալոր—
կարմիր դրոշակ արեծածան:

Վոդջույն արե, և սեահող,
ջրանցք, բետոն ու ելեքտրիկ,
վոդջույն բանակ մեր մարանչող—
պողպատակամ ու ինդուստրիկ:

1929 թ., նոյեմբեր

Շ Ի Ր Ա Կ

(Հասկածներ)

1

Շիրակ—

յերբեմն թնդանոթն և հերկել քո կուրծքը,
բերքդ կարմիր ու ալ,
վռուզել են հերկերն այդ—
արնատար հաղար կանալ:

ծուկ և վիզը գյուղացիդ—

մի պատառ հացին կարոտ,
գյուղացիդ կմախք յեղներովն իր—
չանկոտւմ եր կուրծքդ չութով,
աչքերը վերամբարձ՝ ազոթում Աստծուն,
հույսը կապում արզանդիդ չոր,
խոնջանքի բեռը թիկունքին—
դառնում տուն,
սպասում չերկար—
վոսկե չերկունքիդ,
բայց արզանդում քո—
սերմերը վիժում էյին,
կամ՝

ծնունդ հասկեր—
դյուրացուդ պես կմախք,
յեղներիդ պես կմախք:

Ու տնքացել ես դու—
յերկար,
հիվանդ,
անկար . . .

Ոգուտ չկար—
թեկուզ կաշիս իսկ շիրակցու արտասովեր,
թեկուզ ճակտիցը նրա կոշտ—
քրտինքի կանալ հոսեր:

2

— Հոյ, հոյ,
մեկ ել,
մեկ ել,
մի գլոհ ել,
մի ոտմբ ել,
մի թոմբ ել,
մի ժայռ ել քանդենք—
արդեն մոտ ե հեկտեմբերը Շիրակի:

(Գոյամարտը մեծ ե:
Դիմացում—
ախոյանը Շիրակի,
մի վիշապ կծկուն,
մի լեռ անառիկ:
Բայց մարդը յեղնում, տիրում ե,
ինչքան ել նա համառի):

— Հոյ, հոյ,
մեկ ել,
մեկ ել,
մի գրոհ ել,
մի սոսմբ ել,
մի թոսմբ ել,
մի ժոյս ել քանդենք—
արդեն մաս ե Հոկտեմբերը Շիրակի:

3

X
Ջան, Շիրակ,
Ջահեյ, բերքուն ու վերածնված:
Շիրակ,
կոմսոմոլիստիկա զնդուն, ուրախ:
Դէհ, ազատ քամուն տուր վոսկե վարսերդ,
կապույտ ժապավեն ենք բերել—
վարսերիդ, Շիրակ:

Յեկավ քո կարմիր Հոկտեմբերը,
զրկեց քեզ կապույտ թևերով,
կապեց արտերդ իրար—
կյանքի թելերով:

Արնտաար նոր սխտեմ կտա քեզ Շիրակ,
Հոկտեմբերը կենարար,
կը կանգնես վտաքի,
ամբած ամբարներդ
կելնեն բերքով աուլցուն:

Գյուղացիդ կթքի հնին մաշող,
Աստծուն,
կը կապի հույսն իր—
Ջրերիդ հեռ լուսաշող,
և ել չի լա—
աչքերով ու կաշով.

1925 թ., Մայիսի 20

ԳԱՐՈՒՆ

Յեկան ձմրան մութրց—
շուշանները ձյունե,
—գարնն, կյանքի, ուժի,
պճրանքներով դունեդ:

Կայառեց ջինջ մի վտակ—
շուրթեր ձյունը ծծող,
հողը՝ դգվանք գտավ,
ծիլը՝ արե ու շող:

Հողը յեռաց հեքով,
մակընթացով յելավ
ու արեր կրքոտ—
յերգեց դաշտի վրա:

Յերգեց չերգը աճման,
բերրեացման, մարտի,
հառնան չերգիցն ալդ վառ—
դողդոջ ծիլերն անթիվ:

Հանդուժ քրտինք ու յերգ,
կնճիտները հողի,
հեքը չերկաթաչեռ,
յերկաթավոր ուղի:

Վորքան պրկուն ու ժիր,
մկանունքներ ունեւ—
զարուն կյանքի, ուժի,
սփրանքներով գունեղ:

1930 թ., 10 ապրիլի
Մաստարա գյուղ

Սկզբանիս վրա, լուսեղեն չերգով—
 ճերմակ մեխակների բղխումը:
 Ժպտում են ինձ հետ ամեն առափսռ,
 ու ամեն սր ինձ հետ յերգում են:

Վարքան պաշտոն են նրանց աչքերը
 ու զվարթափայլ հայացքներով խոր,
 մեր վառ արևից նրանք աճել են
 և սերախ են այս սրերի յերգով:

Ձեն արդյոք նրանք պաշտոն շարքերն այն
 հսկանքներիկների, վաղ ամեն առտու—
 պատուհանից մտածվ անցնում են հպարտ,
 նազուն քայլերով ու աչքան գլխարթուն:

Ձեն արդյոք նրանք աղջիկների ջինջ
 այն խոհուն աչքերը մանկական,
 վարտեղ կարգում ևս ցերեկը վճիռ
 ու վաղվա մանկան ապագան:

Ձե՛ն արդէ՛րք նրա՛նք որե՛րի փայլը,
այս արե՛ի յերզը, ճերմակ ու բեզու՛ն,
վորին զու ա՛յնքա՛ն, ա՛յնքա՛ն սրտազմայլ հս,
վորին զու բերում հս սրտիզ զեզումը:

Արդ, մեխակների այս ճերմակ փնջին —
այսոր սրտային տողերըս,
զողզոջ հասակներն այն, ու աչքերը ջինջ —
այս յերգերովըս թող ներբողեմ յես:

* * *

Սեղանիս վրա լուսեղեն յերգով, —
ճերմակ մեխակների բղխումը:
Ժպտում են ինձ հետ ամեն առաւիտտ,
ու ամեն որ ինձ հետ յերգում են...

19 Յունիսի, 1930 թ.

Ճերմակ սավանից յերան մշուշում—
 ծաղիկները ձյունի, մաքսւր, մաքսւր:
 Ռւմն հմ, սւմն հմ դարձյալ հիշում,
 սիւ և սիրան իմ աչնպես թակում:

— Ծաղիկներ, ձյունի բաժակներով,
 այն աչքերն եք պայծառ, հեռվի.
 իսկ ժպիտն աչն ջինջ ու դերսոյ—
 սիւ ուղարկեց ձեզ այն հեռվից:

Ի՞նչ եք պոստմում ձյունի շուրթերով,
 արձագանդն եք այն ժպիտների,
 վոր իրենց անրիժ, նուրբ թեւերով—
 զովերն այն հեռվից բերին:

Դուք տեսում եք ջինջ եք այնքան,
 և սիրով աչնպես ջերմ ու հախուռն.
 բայց ձեր ժպիտը՝ կարճ և, տկար,
 յիվ վախճանը ձեր՝ ցուրտ ու տխուր:

Իսկ աչն, վոր ծաղիկ ե ձեզ պես,
ձեզ պես ջինջ ու նորարողորջ,
Նա ցուրտ ու սարսուռ չունի յերբեք
ու լեցուն ե հրով մի բորբ:

Նա յիլ ժպիտ ունի ձեզ պես,
բայց չի գողում փչող հովից,
նա չի սարսուռ հողմից չերբեք
ե ահագնած, կառղած ծովից:

Նա յիլ զինվոր մի ամբակամ,
յերեկ՝ կարմիր փողկապավոր,
տյտը՝ առած ուշի ու մկան,
զվարժաղեմ ու ժպտավառ,—

մարտ ե մղում մեզ հետ մեկտեղ,
մարտը այս գոռ ու կատաղի,—
փոքրիկ զինվոր, փոքրիկ ընկեր,
այս գարունից լելած ծաղիկ:

* * *

— Ծաղիկներ, ձյունե բաժաներով,
աչն աչքերն եք պայծառ, հեռվի.
բայց ժպիտն այն ջինջ թևերով
սվ ընծայեց ձեզ այն հեռվից:

ՀԱՍԿԵՐԸ

Հասուն հասկերը սրվում են, հասուն,
հասուն հասկերի վռակեվարս կեսոր,
քիսակերը սիրս խոսք են փրփում,
իրար են քսվում լուսե յերեսով:

Արևի ծնծկան ծափում է վերից,
ծփում է ցորնի ցնծալեա ծովը.
ծիլերի ազատ, նազուն թևերին—
փարվում է պազշոտ ամբան գոլ հովը:

Յերեկվա դողդոջ ճկուն ցողիկը—
հաստատ հասակով ու վռակեվորուն,
տակաց յերկունքին, յերավ հողից վեր,
այսօր իր լուսե թևն է վռոթում:

Յերեկ յերկաթի, բազկի կռիվ էր,
այսօր հասկերի վռակի միջորև:
Յնծան, վռակուն աբա, ծփան, լեկիք վեր,
վազվա գրոհին պատրանատ ենք նորեն:

23 հուլիսի, 1930 թ.

ԱՐՏԵՐԳ

(Դեղբակաճ)

1

Ծլել ե արտըս,
ծվում ե արտըս,
կորել ե դարդըս,
ջան:

Խնդուն, զվարթ ե,
նոր բացված վարդ ե,
արտըս ազատ ե,
ջան:

Կանաչ ե դաշտը,
կորալ յերաշտը,
ամուր հաշտ ե,
ջան:

Յեկել ե նորը,
խնդության որը,
դճողալ տրակտորը,
ջան:

Շողիկը՝ շող է,
 արևի շող է,
 Շողիկըս նոր է
 Զմեռ:

Կարմիր ծաղիկ է,
 ազատ շաղի մեջ,
 պիտեւի Շողիկըս,
 Զմեռ:

— Շողիկ իմ, շող դու,
 արևի շող դու,
 ուրախ թըռիւր դու,
 Զմեռ:

Ծիւղ է արաքս,
 ծփում է արաքս,
 կարկ է դարդըս,
 Զմեռ:

1926 թ., հունիս

1

Համայնական արտերն են փարթամորեն պճնվել—
լույս գանգուրները հողի, արծաթածուփ ու բեղուն,
և արեգակն ե առատ ջերմությունն իր պարգևել,—
հողին հուռթի ու կորովին մեր յեռուն:

Ու խոպտաները արծաթ, կոհակ-կոհակ ծաղալուն,
և արեգակը վոսկի, վոր իր սանրով լուսառատ—
հարգարում ե աշխույժով լույս վարսերը հորձանուտ,
արգասավոր մեր հողին և իր բերքին կենսավառ:

Մատները գորշ ու հողե մեր գեղջկուհու կոշտացած,
ու բազուկը դեկավար տրակտորավար պատանու,
նա, վոր դիտե պարգևել սևահողին շունչ ու կյանք
և կոլլեկտիվ դաշտերին յերկաթավառ խնդություն—

Հոյ, մեր հողն ե արդավանդ, փարթամորեն պճնվել,
լույս գանգուրները հողի արծաթածուփ ու բեղուն,
հոյ արեգակն ե առատ ջերմությունն իր պարգևել,—
հողին հուռթի և կորովին մեր յեռուն:

Այլ ջիւղները վարսագեղ, պատանիներ զվարթուն,
 ջան, բաղժակները առույզ և ափերը կոշտացած,—
 ճակատներից գորշադույն, ազի շիթեր են կաթում
 ժողովում են բերքը մեր առատորեն պարգեււած:

Ու ջինջ արեն և ժպտում—գրողակը դաշտերի
 և առափսան և փովում կապուտաթե լեռներից,
 արդեն յեռում և հողը, բերքակուտակ ու բերրի
 ու դաշտերում պայքար կա, և արշավը ճեռների:

Հիշատակին ենք թողել ճախարակները փայտե
 և մամիկները հողե, մամաղեմ ու հինացած.
 Դէր որերը մեր պայծառ, հաղթանակը սրդպատե,
 Դէր մամիկները մեռնող, մազազաթե, խռնացած:

Ջան, մաքուքները թռչող, պիտներական յեռանդով,
 Ճառագայթներն արեւի—իլիկներին ընծայված,—
 աչնակ հյուսում են նոր կյանք—լույս թելերով ու
 խինդով
 և փովում և գրողը մեր հաղթանակող ու պայծառ:

Այդ մեր բամբակն և փթթում: Մեր բաղուկները ջլուտ.
 մեքենան և շափշափում սեահողում արգաւանդ:
 Այդ մեր արեն և փառվում—միջորեյի ու ջեռում
 և հաղթանակն և փովում մեր աշխարհում յերգառատ:

1929 թ., նոյեմբեր.

Աշուն, վոսկեփետուր ու ստեղծարար,
վողջուլն մրդիդ հասուն ու յերդիդ վաստակի,
ահա հորձանում ե տաք արյունը վարար—
լերակներում յերկրի ու դասակարգի:

Վոզկույդները վերջին, տերեւներում դալուկ—
լույս ստինքներ հողի, վոսկուն ու կենսառատ,
արեգակից զոզցած ժպիտներով դարուն,
աշնանային փառքով և ախքան լիսապարար:

Աշուն, նռնանման—պատուած, արնակարմիր,
արեգակով ոծուն և ժպտակուտակ,
ահա, հանդերը մեր, յերգով դարնանային
և լերկաթի հեքը ստեղծագործ ու տաք:

Մեռնող պոետի պես—ուռիները թախծոտ,
հեռո գեղին թերթեր, անոգ, քամահալած,
ու առվակի ձգված ջութակը մեկամաղձոտ,—
ինչ վոր յերգեր մեռնող աշնանաշունչ ու թաց:

Քամին քրքրում և աշնան լերգարանը,
ու շարտում գեղնամուսյլ թերթեր չորսդին,
առուն նկարում և գողդոջ վազքը նրանց,
և ուղեկցում լախժատխուր յերթին:

Ու կրկին պսեաներ աշնանամայձ ու քեն,
ուսինների յերայ, տերեաթափ յերզի,
նրանք արծաթ առվակ ու տերեաթափ կերպեն,
հոյ, դաշտերումը մեր—յերկաթի յերզն և:

Իսկ մեր բեզուն հոգը համբուրվում և կրքատ—
առաջին տնձրի շիթերի հետ հորդուն,
հառնող դարնանային ու յերկաթի յերզով—
բերկրում և հոգը ու սթթսթում:

Աշուն վտակփետուր ու ստեղծարար,
վողջույն մրցիզ հասուն ու յերզիզ վաստակի,
տհա հորձանում և առք արշունը վարար—
յերակններում յերկրի ու դասակարգի:

Ահա, բերք և, ու յերզ, ու պոպոտա, ու արև,
տհա, յերկաթի վաշտեր—դաշտերիզ դորշ ֆոնին,
մենք քայլում ենք առաջ, հետ շարտում դարեր
ու մեռնում և պատմությունը ֆսենեֆոնի:

Վանքերի սե սիլուետներ դեռ հորիզոնիզ,
դորշապոսակ, ու տարտամայեմ, ու հաղապուն,
բայց յելնում և արև մի ալլ, պայծառ, հրազենիթ,
և ձգվում և մեր պոպոտան յերկաթահուն:

Աշնանային որեր, դեզնատերև ու հոգմավար,
մեռնող հիշատակներ և աշնուտ յերզեր,
ու յելնում և յերկաթե մեր յերկիրը պոպոտա,
հաղթարադուկ մեր դասակարգը յերկաթաձևութ:

Յեղնում ե թումբ առ թումբ, քար առ քար,
յերկաթը՝ յերկաթի հետ ու ցեմենտած,
սւր հիշատակները մեռնող, սւր յերեկի ներկան,
սւր յերգերը դալուկ, աշնանային ու թաց:

Յեղնում ե նա հողից, ու մեր բազկից,
յերկաթաթիկ մկաններից յերկրի ե ընտելյան,
այդ սվ ե զխմադարձում մեր յերկաթե վազքին,
տեբեաթափ հուշի ու աշնանային յերազ:

Աշուն, վոսկեփետուր ու ստեղծարար,
վողջուն մրգիդ հասուն ու յերգիդ վաստակի,
ահա հորձանում ե տաք արյունը վարար—
յերակներում յերկրի ու դասակարգի:

1929 թ., նոյեմբեր

1. ՏՐԱԿՏՈՐԸ ԴԱՇՏՈՒՄ

Ինչպես վար թերթում ես մասներով քո գորշ—
 փայտացող եջերն այն յերազածդ գրքի,
 և դեռ ընթանում ես հերոսիդ հետքով,
 ու ելի թերթում ես անհաղ ու կրկին։—

Այնպես ել նա յե—հսկա այն թերթիչը,
 յերկաթի մատուփն իր շրջում և եջերը:
 Նա ինքը հերոսն է, նա մեծ յերգիչն է—
 այն հսկա գրքի, վարն այնքան շրջել է:

Հաստեղը թերթերը կրկին նա թերթում է—
 վիթխարածավալ այն ըստվար գրքի,
 ու սևահողը այնպես սրթսրթում է,
 այնպես վարարումն է լերգի ու կրքի:

Ու կորթ սևահողը այնպես փխրանում է,
 այնքան հնազանդ է այդ յերկաթի ձեռքին,
 վար ինքը պոեան ել նրա պես կանչում է—
 — Վողջույն հերոսին այս, կյանքի մեծ գրքի:

Հատիկ առ հատիկ, բյուրեղ առ բյուրեղ—
փովող վրանը վռսկի ցորենի,
ահա դու զգում ես կծու աչն բույրերը—
քրտինքի, փռշու, հողի, ցորենի:

Ծլել է հողից նա, յերկաթից, կյանքից,
մկան ու քրտինք է առել ու յեկեր է,
խմաստավորվել է հատիկ առ հատիկ,
հիմա վրանն իր աշնպես փռել է:

Ահա հատիկն այս, փոքր կարծր է աշնքան,
կարմրակեղև է, կտթով առնցուն,
միթե դա նա չէ, քու յերգը յերգած
ու սլաճառ աշնքան, արևով ոծուն:

Նա յել յերգում է, լսում ես սրվփոցը,
լսիր դու նրա խմաստուն յերգին,
ահա յեղում է աշն մեծ մաքառողը—
սլաճառ հերոսն աշն գորշաթերթ գրքի:

Ջրանցքի արծաթ յերակները փռվել
և յերգում են աշնքան ջինջ ու կապույտ,
աչն չար ծղրխները, արդեն լռել են —
և ջրանցքն և իր յերգերը կապում:

Իսկ հողի տակ — փոքրան ծծող շրթունք,
փոքրան փխրուն հատիկ ու ճալթող ծիւր,
ճերմակ փոքրիկ վորդեր հատիկների սրտում,
վորոնք կշանք են ուզում ու սողսկում վեր:

Ծիւրերն այդ ճերմակ փխրանում ու յերեր —
մանկիկի պէս խանձարութած ու փափկամորթ:
Բայց արդեն կանչում ե—լեւեք, յեւեք,—
այդ գարնան արեն և գլխրթ ու բորբո:

Իսկ ջրանցքի յերակները փռվել,
աշնպէս գուլալ ու աշնպէս քաղցր են յերգում:
Յեւ ըտրձբանում, արդեն հառնում են վեր —
վտակի ծիւրերն այդ կլանքով ու բերքով:

Արդեն նա շոյում և թափել թշերը—
իր մատներովը ջերմ ու ճառագայթե,
աչնպես փայփայում և, աչնպես քաշում վեր—
նրանց հասակները զոզոզում ու թեթեւ:

Իսկ քամին փափսում, քափում ու անցնում և—
ծովի են առնում ու ծփում լեռանդով
ու արեր ջերմ աչնպես լեռացնում և,—
յերակներում նրանց արչուն ու խնդում:

Ինչպես աղջիկն աչն, վոք աչքիդ առաջ—
աբադ աճում ու հասակավորվում և,—
ալզպես ել ծիւերն աչն, ջերմութուն առած—
դեպի արեր աչնպես թևում են:

Ու բաբձրանում են: Արդեն կարծրանում են—
հատիկները նրանց փուխր ու մածուցիկ:
Վոզ սեահողը աչնպես ծածանվում և—
նրանց կենսարար, կայտառ ծփանքից:

Ճ. ԱՐՏԵՐԸ

Հովն ե հետում լուռ ու տարածվում հետու,
փափսում են մեղմ հասկերը նազող,
ծփանքը նրանց համբ ու սարսրումն—
դեպ արեն ե թեում վոսկի յերազով:

Ահա փափում ե ու հեծեծում ե—
խրչչուն կտավն այս վոսկի քիտաերի,
ասես այդ ծովն ե, վոք լուռ հեծում ե—
քամու թևերում չար ու հիստերիկ:

Բայց հեծեծանք չի, այդ խինդն ե արբշիռ,
վոք տարածվում ե կոհակ առ կոհակ,
այդ մեր աբեն ե արտերի բաշին—
ցանում ե յերգեր, ե խինդ, ե դոհար:

Հողի ճակատն ե այդ խորշոմաղաբդ,
վոք հորձանում ե ու առատանում,
ե այն քիտաերը—ջերմ, լուսակարկաչ—
ծոպերն են դրոշի մեր պաշտառանում:

Արշավուժ հն մեր հանդերով տրակտորներ զաշտեր
ու չեբկաթը գրավուժ ե խրամ-խրամ:

Ջրանցքները ցանցել են դաշտեր, դաշտեր
և դաշտերում կոլեկտիվ ու չեռանդ:

Ո՞վ տվեց ալսքան ավյունն աչն ցորենին ամբած,
ալսքան ավիշ ո՞վ ներարկեց յերակներում հողի,
ո՞վ վեր հանեց մոխիրներից ու արնաքամ
այս դաշտերին—տվավ դրոշակը հաղթողի:

Ինչպե՞ս յեղավ: Հրաշքո՞վ միթե: Թե՞ փյունիկյան
թռչունն եր այն, վոր բարձրացավ մոխիրներից:
Ո, վո՛չ: Յերբեք: Մենք զոհել ենք արյուն, և կյանք,
վոր մեր արևն այսպես պայծառ վառվի վերից:

Այդ մեր դրոշակն եր—նվաճեց իրավունքով,
մարտն եր արդար մեր բանվորի ու գյուղացու,
նա վոր ընկավ, նա վոր յելավ հաղթանակով,
նա վոր շապիկն իր արյան մեջը լողացուց:

1930 թ., հունվար

Զ Ո Ր Ս Տ Ո Ղ

Հողն է, հողն է, լեւնում, յետում,
Մեր բաղկի տակ յերկաթեղեն,
Յեւ արեն է յերգեր գրում,
Յեւ ջերմութունն է հեղեղել:

1930 թ.

ՅԵՐԳ ՄԿԱՆՆԵՐԻ

Տոկուն մկաններ կան մարտուն մէջ համառ,
Ջարկեր խանդավառ, յեռանդ ու լարում.

—Վողջո՛ւյն պղնձի, արևի ամառ,

Յերկիր մետաղի, յերգով վարարուն:

Տոկուն մկաններ կան մարտուն մէջ համառ:

Յերգում ե չերգը, յերկաթը, հողը,

Մուրճեր են իջնում ուժգին ու հաստատ,—

Յելել ե մարտի համառ այն կերտողը,

Մեր դասակարգը պողպատադաստակ:

Յերգում ե չերգը, յերկաթը, հողը:

Ընթացքը վազք ե ու վազքը՝ մետաղ՝

Մետաղը կամք ե ու կամքը հաղթող.

Գնում ե յերկիրը (բորլոսը նետած)—

Յերկաթի փայլով, քայլով անհողդողդ:

Ընթացքը վազք ե ու վազքը՝ մետաղ:

Տոկուն մկաններ կան մարտուն մալս համառ,
Զարկեր խանդավառ, յեռանդ ու լարում.
—Վողջնայն պղնձի, արևի ամառ,
Յերկիր մետաղի, յերգով վարարուն:

Տոկուն մկաններ կան մարտուն մալս համառ:

25 Սեպտ., 1930 թ.

ՀԱՎԵԼՎԱԾ

Ու վերստին զըրուցեցինք ընդյերկար,
հանդիպեցինք քեզ հետ դաբձյալ այս գիշեր,
դու՝ սեղանիս, յետ՝ սեղանին արմրկած,
ու սեղանիս՝ յերգիզ վարդերն ու փշեր:

Ահա դաբձյալ քո տաղերի դաշնակն ե,
լինչ ես գովում, ռեմն ես ձոնում հերբողներ, —
անցած դահի ու հեթանոս աշնան հետ —
յերգեր հացին, ու ոսկմական հին փողեր:

Բաց մեր կյանքը հիմա ուրիշ յերգերի,
ուրիշ տաղի հուժկու տողեր ե ուզում, —
այն վոր հորդուն ու ջերմ հույզեր կրերի,
և կտաղերգի այս հոյափառք ընդվզումն:

Դու գիտե՞ս վոր «գեհնամառունչ գործատան»
անիւնները դառնում են այժմ խոլարար,
ու յերկաթի աղմկումն այդ վորոտան —
մենք կերտում ենք քեզ անհաղորդ մի աշխարհ:

«Բանվորուհին» այնտեղ առուչդ, ջլապինդ,
ժպիտներով կենսածիծաղ և աղու —
կյանք և կերտում ու որերի այս թափին
ջանանքներ — յերգում և ու ծիծաղում:

Իսկ գաշտերի թավշադալար դարունից—
դեղջուկն ազատ—վաստակի յերգն և չերգում,
«Հային յերգը», աշխատանքի, լարումի,
չերգում սրտով, քնարով ու քրտինքով:

Իսկ դու հեռու, չերգիչ հողի ու խոհի,
քեզ հետ դարձյալ զբույսեցինք ընդյերկար,
մինչ սարերի գիշերաստվեր լուրթ կողից—
արեգակը խրոխտարար դուրս չեկավ:

14 հունիսի, 1930 թ.

Շուրջըդ մութներ ու յերկաթ,
վաստակի ծով ծավալուն,
հողի բույրն ու շունչը թաց,
և աշխատանք, և լարում:

Իսկ դու շրջիլ փողոցով,
հնչիլ շեփոխ ու փողեր,
պարապ ողբ սղոցող—
և տաղանդդ հերբող:

Գաղափարի մարգարե,
միշտ որթողճքս ու վճիռ,
ամենեցուն բարբառե—
մաքրությունը քո խղճի:

Ձոր բառեր դու կարկատիր
ուղղափառ քո թելերով
և «մարտիրոս» ճակատիդ—
հերոսի փայլ տուր «հերող»:

Քեզ կհամի քո զուռնան —
խմբակային զայլալույ,
ու զովեսաներ կբառնա—
քո քննադատն ալալուն...:

Իսկ դու՝ շրջիր վաստակած —
քաղաքներով, փողոցով,
հնչիր շեփոր ու փողեր
սլարապ ողբ սղոցող—
և տաղանդըդ ներբողես

Գաղափարի՛ մարգարես...

1930 թ., մայիսի 19

Վ Ա Ղ Ո Յ Ի Ն

Յերգս հոսում ե, ինչպես ավազը
սիրտս ե յերևում յերգերիս տակից:
Վ. ՆԱՐԵՑԻ

Յերգ ես չերգում, սբտանց ու պարզ
և դու այնքան խորն ես զգում,
թախծատխուր ու սրտաբաց,
և քընարդ վառ ու զգոն:

Իսկ թախիծն այն ջինջ ու վառման,
վոր բերում ես դու քո գրչով—
քաղցր ե աչնքան, քան թե վումանց
քմահաճո ճիչերը չոր:

Ունկընդրում եմ չես հիացքով—
քո քնաբին հստակարար,
և վողջունում—տալ ու չերգի
առավոտին քո շաղապատ:

Իսկ մեր դարի արևը վառ—
ջերմացնում ե աչգդ շաղոտ,
և չերգերդ ջինջ, լուսավար—
վարարում են, անդին Վաղո:

1930 թ., մայիսի 20

Դու զեռ նորեկ ճշուղ ես մանուկ,
 տոկունաթիւ, ամբաարմատ,
 վորն աճում ե, փարթամանում,
 և այնքան ջերմ, այնքան համառ—
 իր հասակի թեւն և մանուկ:

Հասակը այն թող վոր հախուռն,
 անահ չեւնի վեր աննկուն,
 հյութավորովի, դառնա ամուր.
 թող Հահագնի նա աղմկուն
 ահագնածայն այն չոր քամույ:

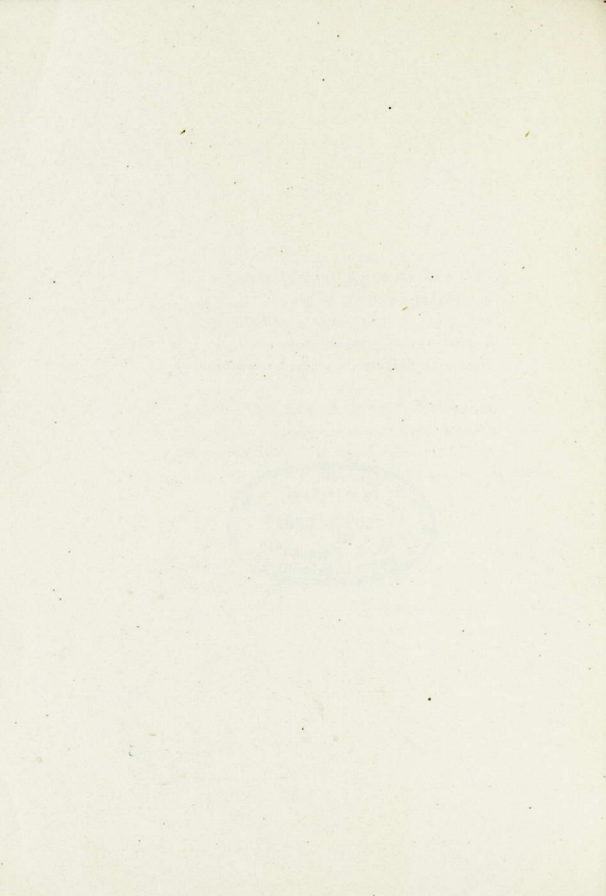
Թող վոր ծծի հողը պարարտ,
 ավիշովն այն հյութավորովի,
 թող Հաղմկի զուր ու պարսպ,
 չերակներովն իր յերգերի—
 արջուն հոսի վառ ու վարար:

Դու աչս մարտովն ես ընթանում,
 և տաղերի տալիս ձեռք,
 դու վոր յերգիդ թեկն ես մանում,
 և վեր քշտած ջլուտ թեքեր,
 մեր աչս պայծառ դրոշն ես տանում—

յերգիր հախուռն, յերգիր խրոխտ,
 մարտի չեղիք քո յերգերով:

1930 թ., մայիսի 21

ՅԱՆԿ

1. Դիմումն Հեղինակին	67
	4

II. ՅԵՐԳԵՐ ՔՍԱՆՎԵՑԻՆ

2. * *	7
3. Արյունոտ գիշերը	8
4. * *	12

III. ՅԵՐԳԵՐ ԿԱՌՈՒՑՄԱՆ

5. Պոյետն առավոտյան	17
6. Լենինականի ալլըումից	18
7. Կառուցում	19
8. Կրունկը	20
9. Քար և քաղաք	24
10. Առավոտը	25
11. Գնացքը	26
12. * *	27
13. Հիդրոկայան կառուցողները	28
14. Ջորադես	30
15. Ալլահվերդի	32
16. Կարբիտի յերգեր	34
17. Նամակ հորս	36
18. Բանվորի յերեխան	38
19. Յերգեր խորհրդային Վրաստանին	40

IV. ՅԵՐԳԵՐ ՀՈՂԻՆ

20. Յերգ նոյեմբերյան	47
21. Շիրակ	50
22. Գարուն	54
23. Ճերմակ՝ մեխակներ	56
24. Ջնձաղիկները	58
25. Հասկերը	60
29. Արտերգ	61
27. Բամբակի յերգը	63
28. Յերգ աշնան	65
29. Յերգեր հողին	68
30. Չորս տոյ	74
31. Յերգ միանների	75

V. ՀԱՎԵԼՎԱԾ

30. Դանիել Վարուժանին	79
31. Մի պոյետի	81
32. Վաղոյին	82
33. Իրեն	83

Կիսոված վերապակ

12-րդ յերեսում վերեից 3-րդ տողում «արնափետուր» բառը պետք է լինի «արնամուր»:

ԳԱԱ Հիմնարար Գիտ. գրադ.

220026717

9146 50 409.

A ^{II}
26717

АЛАЗАН
ПЕСНИ
СТРОЙКИ
ПОБЕДЫ
ГЛАЗ СЕР АРАКЕЛИ 1936 ЗРИВАНЬ